Program współpracy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2027–2029

I. Wstęp

Na podstawie art. 5b ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2025 r. poz. 1338 oraz z 2026 r. poz. 1040), zwanej dalej „Ustawą", przyjmuje się „Program współpracy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie", zwany dalej „Programem".

Program wyznacza kierunki i priorytety współpracy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zwanego dalej „Ministrem".

Na potrzeby programu współpracy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2027-2029, zwanego dalej „Programem", przyjęto, że terminy „organizacje pozarządowe" oraz „organizacje trzeciego sektora" odnoszą się zarówno do organizacji pozarządowych, jak i podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy.

II. Diagnoza

Organizacje pozarządowe są ważnym elementem sektora kultury w Polsce, który go rozwija i tworzy. Organizacje pozarządowe realizują działania twórcze, artystyczne i edukacyjne, animują życie lokalnych społeczności, chronią dziedzictwo kulturowe, docierają do różnorodnych grup odbiorców. Podkreślić należy, że ich działalność ma realny wpływ na kształt i dostępność oferty kulturalnej w całym kraju.

Organizacje pozarządowe pełnią funkcję łącznika między instytucjami publicznymi a społecznościami lokalnymi. Skutecznie identyfikują potrzeby mieszkańców i ułatwiają dialog pomiędzy obywatelami a administracją publiczną. W wielu przypadkach organizacje te pełnią funkcję reprezentacyjną i ekspercką, wyrażając interesy i postulaty sektora pozarządowego w dialogu z administracją publiczną oraz uczestniczą w konsultacjach dotyczących polityk kulturalnych i regulacji prawnych. Udział organizacji pozarządowych w procesach decyzyjnych oraz w realizacji zadań publicznych nie tylko pozwalają administracji publicznej tworzyć regulacje odpowiadające na potrzeby społeczeństwa oraz realizować zadania publiczne w sposób efektywny i adekwatny, lecz także zwiększają podmiotowość obywateli i wspólnot lokalnych.

Według danych GUS liczba organizacji działających w kulturze i sztuce w 2024 roku wynosiła 15 tys.[1] Według raportu Stowarzyszenia Klon/Jawor Kondycja organizacji pozarządowych 2024[2], kultura pozostaje jednym z trzech głównych filarów działalności trzeciego sektora i ustępuje jedynie sportowi. Podział najpopularniejszych dziedzin prezentuje się następująco: sport, turystyka, rekreacja, hobby: 34%; kultura i sztuka: 13%; edukacja i wychowanie: 12%[3].

Z badania przeprowadzonego w dniach 20 lutego – 26 marca 2026 roku[4] wynika, że większość organizacji pozarządowych sektora kultury działa w trybie projektowym lub łącząc projekty ze stałą działalnością. Organizacje pozarządowe działające w obszarze kultury rzadko zamykają się w jednej specjalizacji, zwykle łącząc 3-4 obszary. Najczęściej są to edukacja kulturalna i animacja, dziedzictwo i tradycja, muzyka, działalność na rzecz twórców i artystów a także sztuki piękne i literatura.

Jak wynika z przeprowadzonych badań średni budżet organizacji pozarządowych działających w sektorze kultury wzrósł z 269 tys. zł (2023 rok) do 446 tys. zł (2025 rok). Zmiana ta jest jednak pozorna, gdyż za ogólny wzrost odpowiada wąska grupa największych podmiotów, podczas gdy 37% organizacji wciąż dysponuje budżetem poniżej 10 tys. zł rocznie. Drugim kluczowym problemem tych organizacji jest brak rezerw finansowych, pozwalających na stabilne funkcjonowanie w sytuacji kryzysu. Badania pokazują, iż 81% organizacji ma rezerwy nieprzekraczające trzech miesięcy lub w ogóle ich nie posiada.

Podkreślić należy, że fundamentem działalności organizacji pozarządowych jest kapitał ludzki. Organizacje pozarządowe charakteryzują się dużą stabilnością zespołów, jednakże duża część podmiotów boryka się z niedoborami kadrowymi. Pracownicy etatowi to mniejszość - zatrudnia ich 26% podmiotów o ugruntowanej pozycji: działających powyżej 40 lat, prowadzących stałą działalność i zlokalizowanych w dużych ośrodkach miejskich, powyżej 100 tys. mieszkańców. Kluczowym wsparciem dla większości (64%) organizacji są wolontariusze. Kapitał ludzki jest przez same organizacje postrzegany jako największy atut (tak uważa 35% badanych podmiotów), jednak w parze z tą świadomością idzie słabość formalnej struktury zatrudnienia.

Organizacje pozarządowe stanowią kluczowy element współtworzący i rozwijający sektor kultury w Polsce. Są niezbędnym partnerem w obszarach wymagających dużej elastyczności, innowacyjności oraz partycypacji społecznej. Działalność podmiotów trzeciego sektora ma realny wpływ na kształt i dostępność oferty kulturalnej w całym kraju, budując kapitał społeczny, aktywność obywatelską i sprzyjając dialogowi społecznemu.

Największym wyzwaniem dla organizacji pozarządowych w najbliższych latach będzie zapewnienie stabilnego rozwoju. Stabilność organizacyjna pozwala sektorowi pozarządowemu

[1] Według danych: Główny Urząd Statystyczny, Działalność organizacji pozarządowych w 2024 r., https://stat.gov.pl/ obszary-tematyczne/gospodarka-spoleczna-wolontariat/gospodarkaspoleczna-trzeci-sektor/dzialalnosc-organizacji-pozarzadowych-w-2024-r-,3,11.html [dostęp: 11 czerwca 2026].
[2] Raport z badania Kondycja organizacji pozarządowych 2024 przeprowadzonego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor, s. 35.
[3] Ibidem
[4] Badanie zrealizowane przez zespół Badania i działania sp. z o.o. pod kierownictwem Magdaleny Tędziagolskiej, na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Próba: 605 organizacji, ankieta CAWI, 20.02–26.03.2026.

na strategiczne planowanie oraz utrzymanie trwałości zatrudnienia, co wspiera ich odporność na kryzysy oraz umożliwia rozwijanie działalności w obszarze kultury. Wymaga to systemowego wsparcia – zarówno w postaci nakładów finansowych na bieżące funkcjonowanie i działalność statutową, jak i tworzenia warunków do ich profesjonalizacji. Równie istotne jest prowadzenie kompleksowej, długofalowej polityki oraz dalszy rozwój instrumentów współpracy międzysektorowej opartej na zasadach partnerstwa.

III. Zasady współpracy

Tworzenie warunków dla partnerskiej, aktywnej i efektywnej współpracy Ministra z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy na rzecz rozwoju i opieki nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym oraz sprawami działalności kulturalnej, w tym mecenatu państwowego nad tą działalnością, wymaga określenia jej zasad.

Współpraca Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie będzie odbywać się na zasadach:

- pomocniczości – problemy powinny być rozwiązywane na możliwie najniższym, odpowiednim szczeblu społecznym; zasada ta jest jednocześnie gwarancją partycypacji społecznej w procesie decydowania i współzarządzania,
- partnerstwa – organizacje pozarządowe są traktowane jako równorzędni partnerzy przy definiowaniu potrzeb oraz sposobów ich zaspokajania,
- suwerenności stron – respektowane są niezależność i odrębność organizacji pozarządowych jako form zrzeszania się obywateli w konkretnych celach,
- efektywności – wybierane są najefektywniejsze sposoby realizacji zadań publicznych przez organizacje pozarządowe, przy zachowaniu racjonalnego wydatkowania środków publicznych oraz poszanowaniu obowiązujących przepisów prawa,
- uczciwej konkurencji – wszystkie organizacje pozarządowe traktowane są na równi, mają jednakowy dostęp do informacji, zasad, kryteriów, procedur, konsultacji itp.,
- jawności – działania są jawne, a wszystkie możliwości wspierania współpracy z organizacjami pozarządowymi są powszechnie znane, dostępne, jasne i zrozumiałe.

IV. Zakres przedmiotowy

Program jest realizowany w zakresie zadań Ministra w oparciu o strategie, programy i polityki wdrażane przez Ministerstwo. Program współpracy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z organizacjami pozarządowymi może być realizowany w szczególności następujących obszarach:

- podtrzymywanie i rozpowszechnianie tradycji kulturowej, narodowej i państwowej,
- ochrona zabytków i opieka nad zabytkami,
- działalność muzeów,
- miejsca pamięci narodowej, groby i cmentarze wojenne, pomniki zagłady i ich strefy ochronne,

- działalność twórcza, artystyczna, kultura ludowa i rękodzieło artystyczne oraz ich ochrona,
- wydawnictwa, księgarstwo, biblioteki i czytelnictwo,
- edukacja kulturalna, edukacja kulturowa, edukacja artystyczna,
- wystawy artystyczne,
- projekty performatywne,
- polityka audiowizualna, w szczególności w zakresie prasy, radia, telewizji i kinematografii,
- amatorski ruch artystyczny, organizacje i stowarzyszenia regionalne oraz społecznokulturalne,
- animacja kultury,
- wymiana kulturalna z zagranicą,
- działalność widowiskowa i rozrywkowa,
- działalność w sektorze kreatywnym i nowych mediów,
- restytucja dóbr kultury, w tym zwrot dóbr kultury wyprowadzonych z naruszeniem prawa z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- udział w kształtowaniu estetyki przestrzeni publicznej w zakresie architektury, urbanistyki i planowania przestrzennego.

V. Cele

Celem głównym Programu jest wzmocnienie współpracy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w szczególności w zakresie planowania oraz realizacji polityk publicznych znajdujących się w kompetencjach Ministra, a także stworzenie warunków dla partnerskiej, aktywnej i efektywnej współpracy na rzecz rozwoju polskiej kultury.

Celami szczegółowymi Programu są:

- rozwijanie partnerskiego dialogu oraz tworzenie platform wymiany wiedzy i realnego wpływu organizacji na kształtowanie polityk publicznych,
- wspieranie potencjału, stabilizacja i rozwój trzeciego sektora w kulturze poprzez wzmocnienie organizacji pozarządowych działających w obszarze kultury. Dążenie do wypracowania mechanizmów sprzyjających stabilizacji organizacyjnej i finansowej trzeciego sektora,
- powierzanie zadań publicznych organizacjom pozarządowym,
- stworzenie i upowszechnianie wysokich standardów współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze kultury.

VI. Formy współpracy

Współpraca z organizacjami pozarządowymi realizowana jest w formie finansowej oraz pozafinansowej.

POZAFINANSOWE FORMY WSPÓŁPRACY:

Podstawą efektywnej partnerskiej współpracy jest sprawna wymiana informacji. Obszar ten powinien być stale doskonalony w celu budowania pogłębionych relacji. We wzmacnianiu współpracy z organizacjami trzeciego sektora kluczowa jest także transparentność i łatwość dostępu do informacji, w szczególności w zakresie prowadzonych konsultacji projektów aktów prawnych.

1. **Dialog i konsultacje publiczne**
   a) Konsultacje publiczne

   Celem konsultacji publicznych - jako jednej z pozafinansowych form współpracy ze stroną społeczną - jest poprawa jakości decyzji i legislacji. Uwzględnianie w dialogu perspektywy różnych stron pozwala wcześnie wychwycić błędy i stworzyć bardziej wyważone rozwiązania. Podjęte decyzje uwzględniają wtedy zróżnicowane potrzeby obywateli, grup, środowisk i instytucji społeczeństwa obywatelskiego. Konsultacje pozwalają na poznawanie opinii i postulatów organizacji i grup społecznych, których faktycznie dotyczą skutki projektowanych regulacji. W celu poprawy efektywności dialogu z organizacjami pozarządowymi wskazane jest możliwie jak najszersze udostępnianie informacji o jego przebiegu przez wszystkie zainteresowane strony. Kluczowe jest uspójnienie zakresu i formy udostępnianych informacji.

   b) Prowadzenie konsultacji strategicznych

   Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego postrzega organizacje pozarządowe jako równorzędnego partnera tworzącego politykę kulturalną państwa, który diagnozuje „białe plamy" i luki systemowe. Jednym z celów jest włączenie przedstawicieli trzeciego sektora w proces projektowania zmian w istniejących oraz projektowaniu nowych instrumentów finansowego i pozafinansowego wsparcia działalności NGO działających w kulturze.

2. **Tworzenie zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym**

   Merytoryczna współpraca Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z sektorem pozarządowym odbywa się poprzez tworzenie zespołów o charakterze opiniotwórczo-doradczym, w których zasiadają m.in. przedstawiciele organizacji pozarządowych działających w sektorze kultury. Funkcjonowanie ciał opiniodawczo-doradczych i organów pomocniczych oraz zespołów Ministra stanowi wartość dodaną w procesie tworzenia, realizacji i monitorowania polityk publicznych. Pozwala na optymalizowanie procesu decyzyjnego i umożliwia włączenie w ten proces wszystkich zainteresowanych stron.

3. **Działania informacyjno-edukacyjne oraz udział przedstawicieli Ministra w wydarzeniach organizowanych przez organizacje pozarządowe**

   Udział przedstawicieli Ministra w wydarzeniach organizowanych przez organizacje pozarządowe może mieć formę ekspercką (prelekcje, wykłady, dyskusje, porady).. Działania te powinny również obejmować wzajemne upowszechnianie i promowanie informacji dotyczących przygotowanych opracowań, raportów, analiz czy publikacji, tak aby dążyć do jak najszerszej wymiany informacji pomiędzy sektorami.

4. **Promowanie działań organizacji pozarządowych poprzez przyznawanie Honorowych Patronatów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego**

Honorowy Patronat Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego stanowi formę wyróżnienia inicjatyw o wysokim poziomie merytorycznym i organizacyjnym, mającym bezpośredni związek z zakresem działalności oraz wartościami reprezentowanymi przez Ministerstwo. Patronat ma charakter honorowy i nie oznacza deklaracji wsparcia finansowego lub organizacyjnego. Jego celem jest wyeksponowanie, wsparcie oraz promocja inicjatyw, które w sposób wyjątkowy przyczyniają się do realizacji celów polityki kulturalnej państwa oraz odpowiadają na kluczowe wyzwania społeczne i cywilizacyjne w obszarze kultury, w szczególności w zakresie:

- edukacji kulturalnej i animacji społeczno-kulturalnej – inicjatyw budujących przestrzenie dialogu, urzeczywistniających ideę demokracji kulturalnej oraz rozwijających kompetencje twórcze i społeczne odbiorców, budujących wspólnotę i przyczyniających się do wzrostu kapitału społecznego;
- dostępności i włączenia społecznego w kulturze – projektów systemowo znoszących bariery architektoniczne, cyfrowe, ekonomiczne i kompetencyjne, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb grup marginalizowanych, osób ze szczególnymi potrzebami oraz mieszkańców obszarów o utrudnionym dostępie do oferty kulturalnej;
- ochrony i kultywowania niematerialnego oraz materialnego dziedzictwa kulturowego – projektów chroniących lokalne tożsamości, wspierających międzypokoleniowy przekaz tradycji, rzemiosła, muzyki tradycyjnej oraz dziedzictwa regionalnego;
- wydarzeń o kluczowym znaczeniu ogólnokrajowym i międzynarodowym – festiwali, konferencji naukowych oraz przedsięwzięć promujących polską kulturę i dziedzictwo za granicą.

Szczegółowe zasady przyznawania honorowego patronatu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego określa regulamin dostępny na stronie internetowej www.gov.pl/web/kultura/patronaty-honorowe.

FINANSOWE FORMY WSPÓŁPRACY:

Współpraca o charakterze finansowym z organizacjami pozarządowymi może odbywać się w następujących formach:

1. **Powierzanie wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie jego realizacji**
2. **Wspieranie wykonywania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie jego realizacji**

Obydwie formy zlecania zadań publicznych podmiotom pożytku publicznego mogą następować w drodze: otwartego konkursu ofert lub zlecenia, z pominięciem otwartego

konkursu ofert, w przypadku zadań związanych z zapobieżeniem wystąpienia skutków klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej.

Procedura zlecania zadań publicznych podmiotom pożytku publicznego odbywa się niezależnie, w trybach i terminach odrębnych, względem postępowań konkursowych prowadzonych w programach ogłaszanych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Zakres zadań publicznych, zlecanych podmiotom pożytku publicznego w obszarze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, jest każdorazowo oceniany pod kątem jego komplementarności względem zakresu zadań dofinansowywanych za pośrednictwem programów ogłaszanych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Zlecenie zadania publicznego (w formie powierzenia lub wsparcia wykonania) może nastąpić poprzez:

a) inicjatywę własną Ministerstwa – w sytuacjach, gdy po stronie administracji zapada strategiczna decyzja, że realizacja określonego zadania z zakresu kultury i dziedzictwa narodowego przez organizację pozarządową przyniesie najwyższą efektywność, zapewni elastyczność wykonawczą oraz zagwarantuje najwyższą jakość merytoryczną;
b) inicjatywę oddolną organizacji pozarządowej – polegającą na formalnym wystąpieniu przez organizację z wnioskiem o realizację zadania publicznego w trybie art. 12 ust. 1 Ustawy.

Aby wniosek złożony z inicjatywy organizacji pozarządowej mógł stać się podstawą do uruchomienia procedury grantowej, muszą zostać spełnione następujące wymogi:

a) spójność programowa i statutowa: proponowane zadanie musi bezpośrednio wpisywać się w zakres kompetencji i priorytetów Ministerstwa oraz odpowiadać sferze statutowej działalności danej organizacji;
b) wymogi formalne: wniosek musi spełniać kryteria określone w art. 12 ust. 1 Ustawy.

W przypadku uznania celowości wniosku przez Ministra, uruchamiana jest procedura otwartego konkursu ofert, o czym wnioskująca organizacja jest niezwłocznie powiadamiana. Przyznawanie dotacji w każdym przypadku odbywa się w oparciu o transparentne i równe dla wszystkich podmiotów zasady określone w Ustawie.

Możliwość występowania przez organizacje pozarządowe z wnioskami o realizację zadania publicznego stanowi istotny sygnał dla Ministerstwa do ewaluacji, które z zadań publicznych realizowanych przez Ministerstwo może być powierzane z korzyścią dla społeczeństwa obywatelskiego organizacjom trzeciego sektora zgodnie z zasadami pomocniczości i efektywności.

W celu podniesienia jakości współpracy z sektorem pozarządowym Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego planuje wypracować, upowszechniać i doskonalić ujednolicone standardy zlecania zadania publicznego. Standardy te obejmować będą w szczególności:

- przejrzyste i uproszczone procedury ogłaszania oraz rozliczania konkursów ofert,
- stały, otwarty dialog przedkonkursowy,
- promocję dobrych praktyk w zakresie powierzania zadań publicznych,
- rekomendacje dla instytucji podległych i samorządów w zakresie budowania trwałych, partnerskich relacji z organizacjami pożytku publicznego.

Wypracowanie standardów ma na celu odejście od relacji wyłącznie transakcyjnej na rzecz budowania trwałego partnerstwa w kulturze, opartego na zaufaniu, przejrzystości i dbałości o wysoką jakość realizowanych celów publicznych.

3. Wypracowanie systemowego instrumentu wieloletniego finansowania organizacji pozarządowych w kulturze.

Warunki funkcjonowania organizacji pozarządowych (utrzymanie stabilności działalności organizacyjnej i bieżącej, stałego trzonu zespołu pracowniczego) potrzebują systemowego i stałego wsparcia, aby działalność mogła być ugruntowana, stabilna i mogła konkurować z publicznymi instytucjami kultury w konkursach, aby organizacje mogły się stabilnie rozwijać i aby ich działalność była odporniejsza na kryzysy zewnętrzne. Spadek liczby organizacji pozarządowych działających w obszarze kultury, brak ich profesjonalizacji i rozwoju w istotny sposób negatywnie wpłynie na cały sektor kultury w Polsce.

W chwili obecnej brakuje mechanizmu finansowego, który umożliwiłby dofinansowanie stałej (nie projektowej – określonej w czasie) działalności kulturalnej organizacji pozarządowych, w tym także finansującego stabilność instytucjonalną organizacji pozarządowych działających w obszarze kultury.

Dofinansowania udzielane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego mogą dotyczyć jedynie tych działań, do realizacji których zobowiązany jest Minister działający w zakresie swojej właściwości, określonej przede wszystkim w § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lipca 2025 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. poz. 996) w zw. z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2026 r. poz. 1226). Dofinansowania MKiDN także w trybie kilkuletnim, dotyczą tylko określonych w czasie przedsięwzięć kulturalnych, artystycznych bądź infrastrukturalnych, a nie podstawowego funkcjonowania organizacyjno-administracyjnego podmiotu.

Aby sprostać tym wyzwaniom planowane jest wypracowanie zasad i uruchomienie mechanizmu wieloletniego finansowania stałej działalności kulturalnej organizacji pozarządowych, w szczególności w zakresie prowadzenia działalności o szczególnym znaczeniu dla lokalnej lub ogólnokrajowej polityki kulturalnej, edukacji kulturalnej w środowiskach nieobjętych działalnością instytucji kultury, wspierania twórczości środowisk lokalnych i grup wymagających szczególnego wsparcia, dziedzin zagrożonych lub wymagających unikalnych kompetencji, zachowania dziedzictwa, w tym niematerialnego, profesjonalizacji działalności organizacji pozarządowych oraz animacji kulturalnej.

VII. Sprawozdawczość

Zgodnie z art. 5b ust. 3 ustawy roczne sprawozdania z realizacji Programu ogłaszane będą w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministra, w terminie do 30 kwietnia.